

Gołub, Stanisław

Badania zespołu pojezuickiego oraz nadzory archeologiczne w Krasnymstawie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, 180-182

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW GOŁUB

BADANIA ZESPOŁU POJEZUICKIEGO ORAZ NADZORY ARCHEOLOGICZNE W KRASNYMSTAWIE

W roku 1996 kontynuowano prace nadzorujące i wykopaliskowe na stan. 101 przy klasztorze jezuickim w Krasnymstawie, ul. J. Piłsudskiego 5 (por. S. Gołub 1996). W dniach 9 IV-15 V 1996 r. przeprowadzono - konsultowane przez dr hab. I. Kutylowską - badania w refektarzu (odcinek 38). Ich celem było:

- a) zbadanie muru wschodniego skrzydła zachodniego, w aspekcie dobudowy do starszej południowej części zespołu jezuickiego,
- b) zbadanie średniowiecznego muru miejskiego, jego przebiegu w tym miejscu oraz konstrukcji,
- c) relacji pomiędzy zespołem klasztornym a istniejącym wcześniej obronnym murem miejskim z białego kamienia,
- d) zbadanie nawarstwień kulturowych z datowaniem zabytków.

W związku z tym usytuowano wykop, oznaczony numerem 1, o wymiarach 450 cm x 250 cm, we wnętrzu refektarza na przedłużeniu muru starszej części klasztoru tak, aby objąć jednocześnie część fundamentową oraz miejski mur obronny.

W trakcie prac w bardzo trudnych warunkach (z powodu konieczności skarpowania ścian wykopu, jego znacznej głębokości - około 5 m), uzyskano 3456 sztuk wartościowych diagnostycznych materiałów zabytkowych. Zainwentaryzowano XXXIX warstw archeologicznych, zdejmowanych co 10 lub 20 cm, z pełną dokumentacją fotograficzną, rysunkową oraz opisową.

Natrafiono na mur miejski, który był tutaj zbudowany z dużych kamieni opoki, spajanych zaprawą wapienną a w licu wschodnim do głębokości 2 m z obudowy wykonanej z cegły czerwonej i czasami szklwionej. Pod nim znajduje się odsadzka z opoki o grubości 60 cm, wysunięta na 30 cm od muru. Prawdopodobnie w tym miejscu istniała przybudówka, zbudowana częściowo z cegły, częściowo z drewna, która mogła pełnić rolę strażnicy. Wskazują na to pozostałości drewnianych słupów, resztki po podłodze z cegły i zaprawy wapiennej oraz wewnętrzny załom w murze po jakimś pomieszczeniu, ze śladami tynkowania. Mur w tym miejscu budowano bez odsadzki, w wąskim wykopie fundamentowym - stąd pozostałości ziemi złączonej z zaprawą w licu wschodnim. Bryły opoki są duże i starannie licowane.

W murze refektarza, zbudowanym głównie z cegieł, a w niektórych częściach też z brył opoki, widoczna jest ukośna szczelina, która wyraźnie dzieli na dwie fazy jego

budowę. Stopy obu murów są posadowione na podobnej głębokości w calcu lessowym.

Zainwentaryzowano kilkanaście warstw użytkowych z różnych okresów chronologicznych. Na podstawie analizy pozyskanego materiału zabytkowego i profilów można wyróżnić dwa główne poziomy użytkowania: z XIV-XV w. oraz z XVI-XVII w. Wystąpiły ślady obiektów archeologicznych - jam z okresu późnego średniowiecza, a także dołów postłupowych, głównie o przekroju prostokątnym. Z ich cięcia wynika, że nie były wbijane, a stawiane równocześnie z daną konstrukcją. Wskazują na to ich płaskie spągowe dna.

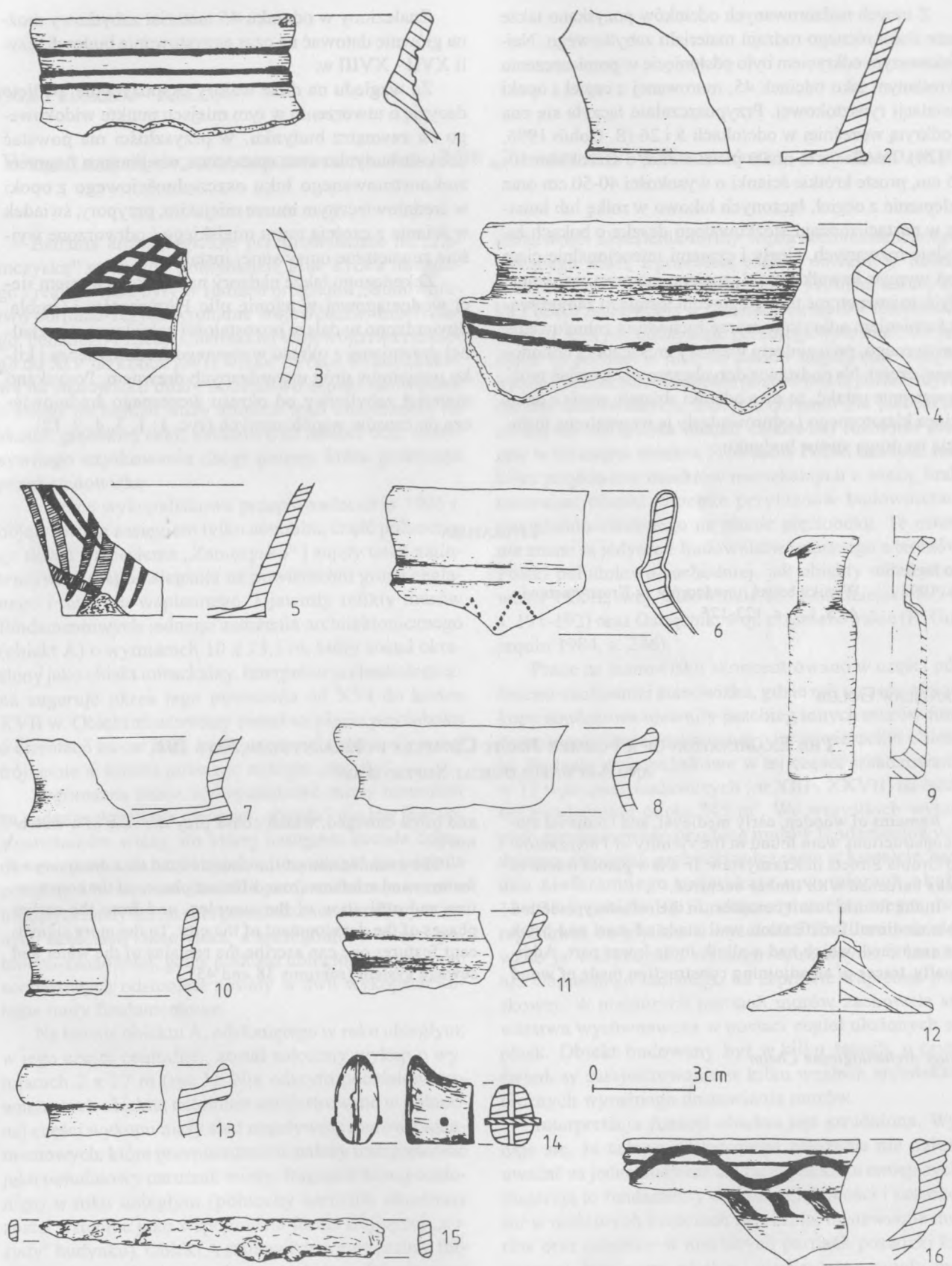
Na niewielkiej głębokości (60-70 cm), pod posadzką refektarza wzdłuż linii N-S, przechodziła instalacja ze śladami drewnianej rury w obudowie z cegieł, nieznanego na razie przeznaczenia - może wodociągowa.

Znalezione zabytki wiążąc należy głównie z okresami budowy i użytkowania poszczególnych obiektów. Wśród przedmiotów metalowych przeważają żelazne gwoździe i ćwieki. Odkryto duże ilości kafli polewanych i bez polewy, często ornamentowanych. M.in. wystąpiły, choć rzadko, kafle malowane niebieskim kobaltem, typu holenderskiego. Podobnie rzadkie są znaleziska fragmentów szklwionych dachówek oraz dwóch typów płytek posadzkowych. Kafle, płytki posadzkowe i dachówki można wiązać z XVI, a głównie XVII oraz XVIII w. - czasem użytkowania klasztoru przez jezuitów. Można stąd wnosić, że używali oni, przynajmniej w tej reprezentacyjnej części zespołu, wyszukanych materiałów wykończeniowych.

Odkryto też 839 fragmentów kości zwierzęcych - co jest typowe przy użytkowych obiektach architektonicznych - przeważnie resztek konsumpcyjnych.

Na okres średniowiecza datować można m.in. podkówkę do buta, tzw. rak oraz fragment kościanych okładzin noża (ryc. 1). Ceramika z tego okresu jest zróżnicowana. Często są to naczynia z białej gliny, zdobione ornamentem malowanym brązową farbą. Równoległe występuje ceramika siwa, która w XVII w. stanowi główną grupę. W mniejszej ilości w XVI w. występują naczynia szklwione oraz półmajolika (ryc. 1: 2, 5-8, 10, 11, 13-16).

Nie stwierdzono obecności warstw wczesnośredniowiecznych w tym miejscu. Zostały zapewne zniszczone podczas budowy miejskiego muru obronnego. Zainwentaryzowano jednak pojedyncze fragmenty ceramiki z tego okresu.

Ryc. 1. Krasnystaw, stan.101. Wybór zabytków ze stan. 101, wykop 1: 2, 5-8, 10, 11, 13-16 (rys. A. Mazur wg I. Kutylowskiej); wykop pod sieć wodociagową: 1, 3, 4, 9, 12 (rys. A. Mazur).

Z innych nadzorowanych odcinków pozyskano także duże ilości różnego rodzaju materiału zabytkowego. Najciekawszym odkryciem było odsłonięcie w pomieszczeniu określanym jako odcinek 45, murowanej z cegieł i opoki instalacji rynsztokowej. Przypuszczalnie łączyła się ona z odkrytą wcześniej w odcinkach 5 i 26 (S. Gołub 1996, s. 124). Instalacja ta miała płaskie dno, o szerokości 50-55 cm, proste krótkie ścianki o wysokości 40-50 cm oraz sklepienie z cegieł, łączonych łukowo w rolkę lub łamane w postaci rodzaju stożkowatego daszka o bokach łagodnie rozwartych. Cegły i czasami intencjonalnie cięte pod wymiar kawałki opoki, spajano zaprawą wapienną. Wyjście zewnętrzne tego fragmentu instalacji zamurowane kamieniem odkryto w murze zachodnim zabudowania klasztornego, po usunięciu warstwy zniszczonej dobudowanej części. Na podstawie dotychczasowych badań można wstępnie ustalić, że dwa odcinki zbierały wodę z dziedzińca klasztornego i odprowadzały ją wewnętrzną instalacją na drugą stronę budynku.

Znaleziony w odcinku 45 materiał zabytkowy można głównie datować na czas egzystowania budowli, czyli XVII - XVIII w.

Ze względu na duże walory ekspozycyjne, podjęto decyzję o utworzeniu w tym miejscu punktu widokowego na zewnątrz budynku. W przyszłości ma powstać dookoła budynku trasa spacerowa, obejmująca fragment zrekonstruowanego łuku oszczędnościowego z opoki w średniowiecznym murze miejskim, przypory, świadek w ścianie z częścią muru miejskiego i odtworzone wyjście zewnętrzne opisywanej instalacji.

Zakończono także nadzory nad wykonywaniem sieci wodociągowej w rejonie ulic Partyzantów i Grobla. Stwierdzono tu dalsze pozostałości zabudowy mieszkalnej drewnianej z okresu wczesnego średniowiecza i kilku poziomów dróg utwardzanych drewnem. Pozyskano materiał zabytkowy od okresu wczesnego średniowiecza do czasów współczesnych (ryc. 1: 1, 3, 4, 9, 12).

LITERATURA

- Gołub St.
1996 Wyniki badań i nadzorów w Krasnymstawie, APŚ, t. 1, s. 123-125.

STANISŁAW GOŁUB

THE EXAMINATION OF A FORMER JESUIT COMPLEX IN KRASNYSTAW, SITE 101, AND ARCHAEOLOGICAL SUPERVISION

Remains of wooden, early medieval, and medieval stone constructions were found in the vicinity of Partyzantów and Grobla Streets in Krasnystaw. In a few places traces of tracks hardened with timber occurred.

In the former Jesuit complex, in the refectory, (section 38) a medieval fortification wall made of marl and brick was examined, which had a plinth in its lower part. Additionally, traces of an adjoining construction made of wood

and brick emerged, which could play the role of a watch-tower.

The examination of the complex led to a discovery of features and artefacts from different phases of the construction and utilisation of the complex, and from the earlier phases of the development of the city. To the more significant features one can ascribe the remains of the water and sewage system (sections 38 and 45).

Usługi Archeologiczne Chełm